

افزایش شادی دانش آموزان استثنایی در رهبری مدیریت مدرسه

زینب جنگاور

ابواب جمعی اداره کل آموزش و پرورش استان فارس، واحد آموزش و پرورش لامرد، گروه علوم تربیتی، ایران.
alialamarvdasht@gmail.com

چکیده

مقاله حاضر به بررسی افزایش شادی دانش آموزان استثنایی در رهبری مدیریت مدرسه پرداخته و به روش تحلیلی-توصیفی به بررسی مفاهیم پرداخته و در پایان نتیجه گیری شده و پیشنهاداتی ارائه می شود. امروزه و در قرن ۲۱ توجه جدی به امر مهم آموزش و پرورش از اهداف کلیدی و مهم دولتها محسوب می شود. مخصوصاً افزایش کمی دانش آموزان با توجه به کمبود امکانات و منابع افزایش شادی دانش آموزان و امور آموزشی و پرورشی را در اولویت اول برنامه ها قرار داده است. به طوری که علمای تعلیم و تربیت معتقدند که محیط یادگیری مناسب از مهمترین پایه های افزایش شادی دانش آموزان محسوب می شود و محیط یادگیری مناسب در گروهی (فضای فیزیکی، روانی، اجتماعی) مطلوب در مدرسه توأم با مناسبات انسانی می باشد، یعنی هر گاه فضای مدرسه (باز، خلاق و انسانی) باشد یادگیری مداوم، لذت بخش و عمیق و احساس رضایت و شادی زیاد خواهد بود.

کلیدواژه‌ها: افزایش شادی، دانش آموزان استثنایی، مدیریت مدرسه، برنامه‌ریزی، رهبری

مقدمه

در مدرسه شاد که شادی را نوعی احساس امنیت توأم با خوشی‌های پایدار می‌داند، چند اصل کلی وجود دارد. در این مدارس دانش‌آموزان در اداره امور مدرسه مشارکت دارند، هر کدام از آن‌ها در تصمیم‌گیری‌ها نقشی ایفا می‌کنند و در عین حال که در انجام امور، استقلال نسبی دارند از یک برنامه کلی تبعیت می‌کنند. دانش‌آموزان این مدارس در سیستم‌های تربیت می‌شوند که حس احترام به خود، خوش‌بینی و حس تسلط بر سرنوشت در آن‌ها قوی است. آن‌ها به آینده نیز امید زیادی دارند و افق‌های پیش‌رویشان روشن است. ضمن این‌که دانش‌آموزان با هم و کادر مدرسه با دانش‌آموزان ارتباط صمیمی و نزدیک دارند. در چنین فضایی، درس برای بچه‌ها راحت‌تر تفهیم می‌شود و برخلاف روش سنتی مدرسه‌دارید، که آزادی دانش‌آموز در مدرسه را مانع یادگیری می‌داند، تعلیم و تربیت بچه‌ها بهتر و روان‌تر می‌شود. رسیدن به این نقطه، هم عزم می‌خواهد و هم تغییر نگرش [۹].

تعریف و مفهوم مدیریت

بارشد و پیشرفت جامعه انسانی، سازمانهایی به وجود آمده است که افراد هر سازمان برای دست یافتن به هدفهای آن فعالیت می‌کنند و می‌دانیم تامین هدف‌های یک سازمان بدون طرح و تنظیم برنامه‌های دقیق، ایجاد تشکیلات منظم و هماهنگ و رهبری و کنترل فعالیت‌های دسته جمعی افراد میسر نیست بنابراین می‌توان مدیریت را علم و هنر متشکل و هماهنگ کردن رهبری و کنترل فعالیت‌های دسته جمعی به منظور تامین هدف یا هدفهای مشترک خاصی تعریف نمود. علمای علم مدیریت تعاریف متعددی از مدیریت بیان کرده اند که به چند تعریف اشاره می‌شود. مدیریت یعنی گردآوری اطلاعات و تنظیم آنها در جهت انجام کارهای سازمانی [۱] یا مدیریت عبارت است از هماهنگی منابع انسانی و مادی، در جهت دست یافتن به هدفهای سازمان [۲] و در تعریف دیگر مدیریت یعنی به وجود آوردن یا تامین یک محیط مناسب، برای افراد سازمانی در جهت هدفهای سازمان می‌باشد [۳].

محیط مدرسه

شادی در مقابل غم و افسردگی یکی از حالات روحی ما انسانها است که برای سلامتی جسم و روح ما و دیگران بسیار موثر و مفید می‌باشد. انسانهای شاد کمتر دچار بیماری‌های جسمی می‌گردند و عموماً انسانهای شاد افراد متعادل از نظر روحی می‌باشند. محیط مدرسه نیز که شامل معلمان و کارکنان و دانش‌آموزان می‌باشند نیاز به شادابی و طراوت دارد و مدیر و معلم با نشاط موج شادمانی و شادابی واقعی را در مدرسه ایجاد می‌کند. چهره‌های اخمو و خیلی جدی در محیط مدرسه که تعداد زیادی انسانها در آن فعالیت دارند موجی از غم و سردی را در روحيات تزریق می‌کنند. آنان نه خود زندگی مفیدی دارند و از آن لذت می‌برند نه به دیگران فرصت عشق و محبت را می‌دهند [۱۰]. یکی از عوامل مؤثر در نشاط دانش‌آموزان وضعیت فیزیکی کلاس می‌باشد. فضای فیزیکی شامل رنگ، نور، چینش نیمکت‌ها، تهویه و تعداد دانش‌آموزان است. مطالعات و تحقیقات دانشمندان نشان می‌دهد رنگ‌ها همان‌گونه که بر روح و روان آدمی تأثیرات گوناگونی به جای می‌گذارند، جسم او را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهند. محققان بر این باورند که هر یک از رنگ‌ها فواید خاص درمانی محسوسی برای بدن انسان دارند و در این باره گزارش‌های متعددی مبنی بر استفاده‌های موفقیت‌آمیز از رنگ در درمان بسیاری از بیماری‌های فیزیکی دریافت کرده‌اند. برخی از دانشمندان حتی معتقدند تمایل ناخودآگاه ما به یک یا چند رنگ خاص می‌تواند نشانه‌ای از نیازهای بدن ما در جهت ترمیم خود باشد. اطلاع از خواص درمانی مختلفی که به هر یک از رنگ‌ها نسبت داده شده است می‌تواند کمک شایانی به انتخاب صحیح آنها هنگام تهیه لوازم و طراحی دکوراسیون فضاهای مختلف مدرسه باشد [۴].

نشاط و شادابی برای افزایش بهداشت روانی دانش‌آموزان استثنایی

ایجاد نشاط و شادابی یکی از مؤثرترین راه‌ها برای افزایش بهداشت روانی در جامعه است، مدرسه بعنوان یک نهاد می‌تواند با بوجود آوردن زمینه‌ها و برنامه‌هایی باعث هر چه شاداب کردن جامعه شود. اگر در مدرسه شوق زندگی کردن بوجود آید خود به خود اثرگذار بر جامعه خواهد بود. انسان‌های شاد زندگی خود را تحت کنترل دارند، مسئولیت پذیرند، هدفمند هستند، دید مثبت به زندگی دارند. آینده‌نگر و امیدوارند و در مقابل مشکلات و سختی‌ها از پای نمی‌نشینند، قرآن

دین اسلام را دین شادی معرفی نموده و مهمترین عوامل شادی را محبوبیت، مقبولیت و موفقیت، ایمان، هویت ملی و فرهنگی، خلاقیت عارفانه و حل مسئله ذکر کرده است، روانشناسان شادی و شور و نشاط را محرک انسان‌ها برای عمل می‌دانند و جامعه‌شناسان جامعه شاد را جامعه موفق می‌دانند. عواملی که می‌تواند باعث گسترش شادی شود در ابتدا خانواده است و سپس دیگر نهادها همچون مدرسه و نهادهای فرهنگی مذهبی می‌باشند که هر کدام به نوبه خود وظایفی دارند [۵].

ورزش در مدرسه

ورزش و تغذیه مناسب، به سلامت فکر و روان کمک می‌کند زیرا ورزش میزان بعضی مواد شیمیایی موجود در مغز را تغییر می‌دهد و موجب افزایش جریان خون و جذب اکسیژن می‌شود. این تغییرات می‌تواند بر دستگاه اعصاب مرکزی اثر گذاشته و تغییرات خوشایندی را در احساس و حال فرد به وجود آورند. فعالیت بدنی به خودی خود می‌تواند ذهن انسان را از تمرکز بر افکار مزاحم و آزاردهنده باز دارد. همچنین چهره خندان و متبسم، برجسته کردن رفتارهای مثبت، به کاربردن کلمات محبت‌آمیز در سخنان خود، دوری از خودخواهی و غرور، داشتن برنامه‌های شاد همراه ساعات تفریح و استراحت، استفاده از گل‌های زیبا و معطر در محیط زندگی از راه‌های شادی‌آفرین هستند [۶].

برنامه ریزی و سازماندهی

برای بهره‌گیری مناسب از شرایط و امکانات برای ظهور استعدادها و خلاقیت‌های نوجوانان باید تحولات جدی در نگرش مدیران و مسئولان نظام آموزش و پرورش ایجاد کرد چرا که در تعریف مدیریت به عنوان یک رشته علمی، فرایند به کارگیری مؤثر و کارآمد منابع مادی و انسانی در برنامه ریزی و سازماندهی و بسیج منابع و امکانات و هدایت و کنترل است برای دستیابی به اهداف سازمانی و براساس نظام ارزشی مورد قبول صورت می‌گیرد. مدیر وظیفه دارد با هماهنگی و اتخاذ تصمیمات پیش‌برنده‌ای که در برنامه ریزی و سازماندهی براساس مقررات و اصول پذیرفته شده در نظام ارزش‌ها شکل می‌پذیرد حیات مادی و معنوی سازمان و افرادش را تدارک ببیند و یک مدیر آموزشی مسئولیتی بس اساسی تر و مهم تر بر عهده دارد، چرا که با روح و روان و جسم کودک و نوجوان سر و کار دارد و بالندگی جامعه و جوانان امروز و سرفرازی و اقتدار فردای آنان به حرف و شعار تنها پیش نمی‌رود [۷].

جذب مشارکت دانش آموزان استثنایی دانش آموزان در اداره مدارس

شکی نیست که یکی از وظایف مهم تربیتی مدیریت مدارس تشویق نوجوانان به مشارکت و تعاون در همه امور است و آنان می‌توانند با تدوین برنامه‌های مناسب به جلب مشارکت دانش آموزان در امور مختلف مدرسه اقدام کنند و این موضوع می‌تواند به احساس مفید بودن و دور شدن از انزوا و کسالت در نوجوانان کمک کند و خود یکی از موارد شاد زیستن است. فعالیت‌های گروهی و جمعی نوجوانان جزو لاینفک از زندگی اجتماعی آنان به شمار می‌رود و اگر خوب هدایت شود می‌تواند آثار سازنده‌ای را در پی داشته باشد و در واقع می‌تواند احساس لذت درونی را برای او به وجود آورد [۸].

نتیجه‌گیری

از آنچه بیان گردید نتیجه گرفته می‌شود که هنوز در بسیاری از نظام‌های آموزشی و در ذهن اکثریت آموزشگران و والدین این باور وجود دارد که مدرسه تنها جای درس خواندن است و بس؛ و هر تلاشی برای تغییر حال و هوای مدرسه منجر به حواسپرتی و دور شدن از کارکرد اصلی آموزش و پرورش است. در کنار این نگاه سنتی به مقوله آموزش، سالهاست که بسیاری از نظام‌های آموزشی جهان کارنامه درخشانی در توسعه تعلیم و تربیت مدرن و موفق دارند، توجه به احساسات و نیازهای عاطفی و اجتماعی دانش‌آموزان نیز در کنار تلاش برای ارتقای کیفیت آموزشی اهمیت پیدا کرده است. در رویکرد جدید این سیستم‌های آموزشی، یادگیری و شادی و احساسات مثبت در هم گره خورده‌اند در نتیجه لزوماً کلاس‌های درس به صورت خشک اداره نمی‌شوند بلکه سعی می‌شود ارائه دروس با روش‌های خلاق و مشارکتی توأم با احساس خوب و ارتباط مثبت بین معلم و شاگرد صورت گیرد. از سوی دیگر جدا از کلاس‌های درس، تلاش می‌شود جو و محیط مدرسه نیز نقش انگیزه‌بخش، حمایتگر و جذب‌کننده داشته باشد. برای مثال توجه به رنگ‌آمیزی شاد دیوارها و نیمکت‌ها، رسیدگی به باغچه و فضای سبز حیاط مدرسه و همچنین داشتن فعالیت‌های فوق‌برنامه شاد و سرگرم‌کننده همچون مسابقات ورزشی، نمایشگاه‌های

نقاشی و کاردستی، گروه‌های موسیقی و نمایش همه و همه تلاشی است در جهت ایجاد جو مثبت و حمایتگر از جوانب مختلف زندگی کودکان و نوجوانی.

پیشنهادات کاربردی

مدرسه شاد جایی است که فرآیند تعلیم و تربیت در آن همراه با شور و طرب، تلاش و پشتکار و جوشش و حرکت اتفاق می‌افتد. پس آن‌ها که فکر می‌کنند در مدرسه شاد، بچه‌ها فقط می‌گویند و می‌خندند و از درس خواندن جا می‌مانند، اشتباه می‌کنند. لذا در این خصوص پیشنهاد می‌شود:

۱. کارها و فعالیت‌های خوب و طرح‌های ارزنده مدرسه در جلسه‌ای به افراد و گروه‌های ذیربط ارائه گردد تا از این طریق دیگران با تجارب و اندیشه‌های دیگران آشنا شوند.
۲. پوشش ظاهری معلمان، مدیر و معاونان که با رعایت تمامی موازین شرعی می‌توان از رنگ‌های شاد و رنگ‌های روشن استفاده کنند.
۳. مدیر مدرسه به دانش‌آموزان اجازه دهد تا در حوزه محدودیت‌های تعیین شده توسط او تصمیم‌گیری و انجام وظیفه نمایند.
۴. مدیر مدرسه باید به همان اندازه که به زیردستان (معلمان و کارکنان مدرسه) آزادی عمل می‌دهد به همان اندازه هم به دانش‌آموزان آزادی عمل دهد و اقتدار خود را بکار گیرد و نظارت لازم را بر کار آنها داشته باشد.

منابع و مأخذ

۱. عزتخواه، نوروزی، (۱۳۷۵) مدیریت مراکز پیش دبستانی، صدرا
۲. علاقه بند، علی، (۱۳۷۴) مقدمات مدیریت آموزشی، سمت
۳. صافی، احمد، (۱۳۷۹) سازمان و مدیریت در آموزش و پرورش، سمت
۴. تورانی، حیدر، (۱۳۸۲) مدیریت فرآیندمدار در مدرسه، نارون
۵. شوچی، شیبا، (۱۳۸۰) رویکرد نوین مدیریت کیفیت در آمریکا، مترجم دکتر اقدسی، محمد، دانش
۶. تورانی، حیدر، (۱۳۸۰) کیفیت بخشی آموزش و پرورش دوره ابتدایی، امیرکبیر،
۷. پارکینسون، نورث؛ کوت، سائز. (۱۳۸۹). اندیشه‌های بزرگ در مدیریت. ترجمه مهدی ایران نژاد پاریزی. تهران: مرکز آموزش بانکداری بانک ملی ایران.
۸. دسلر، گری. (۱۳۸۸). مبانی مدیریت، ترجمه: داوود مدنی. تهران: انتشارات آرین.
۹. گودرزی، اکرم؛ گمینیان، وجیهه. (۱۳۸۱). اصول، مبانی و نظریه‌های جو سازمانی. اصفهان: انتشارات جهاد دانشگاهی واحد اصفهان.
۱۰. هوی، وین ک؛ میسکل، سیسیل.ج. (۱۳۸۲). تئوری، تحقیق و عمل در مدیریت آموزشی، ترجمه: میر محمد سید عباس زاده. ارومیه: انتشارات دانشگاه ارومیه.